

The Project Gutenberg eBook of Häät, by Anne Charlotte Leffler

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Häät

Author: Anne Charlotte Leffler

Translator: Aatto Suppanen

Release Date: October 4, 2010 [EBook #34033]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HÄÄT ***

Produced by Tapio Riikonen

HÄÄT

Kirj.

Rouva A. Ch. Edgren

Suomensi Aatto S.

Helsingissä, K. E. Holm'in kustantama. 1883.

Vanhassa pappilassa oli jo monta viikkoa kaikki ollut mullin-mallin. Aina siitä asti, kun nuoret tulivat kihlatuiksi, oli lakkaamatta kudottu ja ommeltu, pesty ja silitetty, puhdistettu, teurastettu, paistettu ja juomia laitettu.

Sulhanen se siellä niin malttamaton oli. Soveliaampahan olisi kaikin puolin ollut lykätä häät vuoden päähän — sillä Alfhild oli vielä ihan lapsi, äsken yhdeksännentoista vuotensa täyttänyt ja kehittymätön kuin viisitoista-vuotias. Malla-täti puolestaan ei koskaan ollut hyväksynyt moista kihlajaisten, kuuliaisten ja häiden viettämistä ihan peräkkäin — olipa se hänestä ihan sopimatontakin tuo kiire.

Ja jospa Sten olisi edes lähtenyt tiehensä pariksi viikoksi eli varustusten ajaksi! Mutta nythän hän käveli ja kierteli kaikkien puhdistuskapineiden keskellä, tunkeutuen Alfhildin luo joka nurkkaan — se oli todellakin liian harmillista. Eipä ollut juuri hauskaa, että semmoinen hieno Tukholman herra oli läsnä, kun oli kaikenlaista toimitettavana ja tehtävänä. Eikä sitte Alfhildistakaan ollut pienintäkään apua, tietysti, kun sulhanen oli läsnä. Häntä ei voinut saada ajattelemaan niin mitään, vaan heti kun ehtivät

ylös aamusilla, vei Sten hänet kanssansa joko kävelemään metsiin tai soutelemaan järvelle taikka ajelemaan hiirakko-paralla, jota ei ikänänsä ollut niin vaivattu kuin nyt. Ja Alfhildiahan ei saanut tekemään edes sen vertaa, että olisi kirjoittanut nimet omiin liinavaatteihinsa — kaikki jätti hän muiden huoleksi, ja joll'ei muita olisi ollut, niin hän kyllä olisi lähtenyt uuteen kotiinsa ilman kenkiä ja sukkiakin.

Niin valitteli Malla-täti joka päivä parille toiselle tätille, jotka aina kihlajaisista asti olivat olleet pappilassa auttamassa kaikissa puuhissa. Ja iltasilla, kun Alfhild pääsi ylös huoneesensa eikä Malla-tätin enää tarvinnut peljätä häiritsemistä sulhasen puolelta — silloin kuuli Alfhild hänen vähän vaivaloisen, ontuvan, mutta kumminkin nopean astuntansa jyrkiltä vinninportailta, ja vaikka hän kyllä kiiruusti riisuutui ja oli nukkuvinaan, ei hän kumminkaan päässyt kuulemasta tätin torumisia kaikista rikoksista, joita hän päivän kuluessa oli tehnyt.

"Eikä sitä paitsi ollenkaan sovi sinun aina olla yksin sulhasesi kanssa ulkona", sanoi täti tavallisesti saarnansa päätökseksi. "Se näyttää oikein pahalta ihmisistä, joll'ei muuta."

Alfhild ei koskaan vastannut mitään noihin nuhteihin — yhtä hyvin olisi voinut puhua kivelle. Hän haukotteli, ojensihe suoraksi, sanoi itseään nukuttavan ja veti peitteen pänsä yli.

Seuraavana aamuna oli hän aikaisin ylhäällä alottamassa uudestaan samaa suloista joutilaan-elämää. Oi, olihan hän niin sanomattoman onnellinen! Ja hän kertoi sulholleen, miten hän oli tyytyväinen Malla-tätin moniin nuhteihin, sillä pitihän aina olla jotakin ikävää, ja juuri nuo moitteet, joita sai kuulla illoin, antoivat hänelle oikeutta olla oikein onnellinen koko päivän, arveli Alfhild.

"Akka-pahus", mutisi Sten itsekseen — mutta ääneensä ei uskaltanut lausua mitään niin törkeätä, vaan virkkoi: "Minun on vaikea antaa hänelle anteeksi, että hän toruu pikku lemmittyäni. Ja kun kuulen hänen tulevan portailta ja sitte astuvan sinun ovellesi, tekee mieleni juosta ulos vinnille ja tarttua — ottaa hänet syliini", korjasi hän sanansa, kun näki Alfhildin vähän hämmästyneen katseen, "ja kantaa hänet jälleen alas."

Edellisenä kesänä olivat he ensi kerran nähneet toisensa. Sten oli tullut eräsen lähellä olevaan kalastajan mökkiin asumaan, paeten suuresta pauhuisasta kylpypaikasta, joka oli järvenseljän toisella puolen ja jonka iloinen seuraelämä oli häntä väsyttänyt. Sillä vähän oli hän todella kipeäkin, niin että tarvitsi lepoa ja sitä paitsi hän, paha kyllä, halveksi kaikkia ihmisiä yleensä ja varsinkin nuoria tyttöjä, jotka muuttavat kylpypaikkoihin ainoastaan sitä varten, että pääsisivät naimisiin. Hän siis läksi kalastajain luo, saadakseen olla rauhassa ja makaili päivät päästänsä ulapalla purjeveneessä.

Sattumalta tutustui hän kumminkin vanhaan kirkkoherraan ja mieltä häneen oikeastaan hänen hurskaan epäkäytöllisyytensä tähden, joka vaikutti, että hän kulki maailman läpi ihan lapsena, jota vähän naurettiin, mutta samalla rakastettiin.

Ja niin sai hän eräänä päivänä nähdä Alfhildin.

Kaunis ei Alfhild ollut — montakin kauniimpaa oli Sten nähnyt! Eikä Alfhild myöskään osannut "käyttäytyä", vielä vähemmin pitää seuraelämällistä puhelua eleillä. Muiden puhuessa hän vaan kuunteli paitsi milloin istui nurkassa kuiskailen jonkun toisen nuoren tytön kanssa, ja välistä nauroi niin äänekkäästi, iloisesti ja vallattomasti, että toiset keskeyttivät keskustelunsa, pyytäen saada kuulla, mille hän nauroi. Mutta silloin hän vaan punastui ja nauroi hiljaa ihankuin koulutyttö. Tuosta kaikesta huolimatta oli Sten ennen kesän loppua päässyt selville, että hän rakasti tätä lasta — rakasti häntä niin, että tytön vastarakkaus oli hänestä aivan sama kuin uusi elämä. Eikä hän kumminkaan saanut kosineeksi. Mitenkä olisikaan käynyt puhua rakkaudesta nauravalle, huolettomalle pikku työlle! Välistä oli Sten huomaavinaan, että Alfhild häntä hyvin suosi. Hän saattoi välistä katsahtaa Steniin niin miellyttävän kainosti ja ihmettelevästi — mutta jos Sten, katseesta innostuneena, yritti lähestyä, pakeni tyttö aina arasti. Sten huomasi Alfhildin aina pitävän hänestä enemmän, kun hän käyttihe puoleksi ylpeän-, toiseksi ivallisen kohteliaasti, niinkuin hänellä oli tapana seuraelämässä — se nähtävästi vaikutti Alfhildiin. Mutta Stenin rakkautta hän ei ymmärtänyt. Ja mitäpä rakkautta hänellä olikaan tarjota! — semmoinen vaan, joka oli leimahtanut tuleen niin monen rauenneen toiveen, niin monen tomuksi rauenneen ihanteen raunioissa. Eikö todella ollut ylipääsemätön juopa semmoisen miehen, kuin Stenin, joka tunsu elämän eikä uskonut mitään, ja tämän viattoman, luonnollisen lapsen välillä? Eikö olisi parempi, jos hän joutuisi vaimoksi valkotukkaiselle apulaiselle, joka häntä niin haaveksivasti katseli sinisillä silmillään.

Sten läksi pois ja koetti unhottaa Alfhildia.

Mutta jo toukokuussa seuraavana vuonna palasi hän kalastuspaikkaan — sen seudun ilma oli tehnyt hänelle niin hyvää. Hän läksi pistäytymään pappilassakin — saattoihan olla huvittavaista nähdä, miten pikku tyttö oli kehittynyt. Ehkäpä oli hän jo kihloissa apulaisen kanssa.

Mitä valoisata loisti tuolla ylhäällä mäellä väärässä riippakoivussa? Sehän juuri oli ollut hänen lempipaikkansa edellisenä kesänä. Puu oli muodostunut mukavaksi istuimeksi ja siinä lepäsi Alfhild ylöskiivenneenä, jalat koukussa erään oksan varassa, niin että kotikutoiset, siniraitaiset sukat ja paksutekoiset kengät näkyivät. Olkihattu oli alhaalla maassa, pää oli taapäin kallistunut puuta vasten ja suorastaan kasvoihin paistoi aurinko. Silmät olivat ummessa.

Sten seisahti ja katseli häntä, kummastellen, että hän itse vielä oli niin lapsellinen. Sillä seisoihan hän siinä sykkivin sydämin ja valmiina laskeutumaan polvilleen ja suutelemaan raitaisen pummulihameen laskosta.

Sehän oli aivan täydellinen maalais-kuvaus, ja hän — hän itse oli sen tapauksen sankarina. Alfhildilla ei ollut pienintäkään aavistusta, että Sten oli palannut niille seuduille, ja kun hän, muutamien menneenkesäisten lehtien kahistessa, joihin Sten oli sattunut polkemaan, avasi silmänsä, hämmästytti hän niin, että alkoi kovasti huutaa. Kummankaan oikein tietämättä, mitä tapahtui, oli hän seuraavana silmänräpäyksenä Stenin sylissä, jossa hän vuorotellen itki ja nauroi.

Talvi ja yksinäisyys olivat kehittäneet hänet. Miten hän olikin ikävöinyt ja uneksunut!

Sten tahtoi pitää kihlausta salassa — pyysi Alfhildia joka päivä palaamaan vanhan koivun luo, jossa saisivat tavata toisensa. Steniä värisytti jo kihlajaisten, maljapuheiden, onnentoivottelemisten ja vieraisilla-käyntien ajatteleminenkin.

Mutta sitä ei Alfhild osannut ymmärtää — hän päinvastoin halusi puhua onnestaan koko maailmalle. Ja tavata Steniä salaa metsässä — sehän vasta olisi kaunista muka! Mitä Malla-täti siitä sanoisi?

"Malla-tätikö? Etkö käsitä, ett'ei meidän rakkautemme koske ketään muuta kuin meitä itseämme? Miksi meidän tarvitsisi näytellä sitä kaiken maailman täteille?"

Sten ei käsittänyt, mitenkä niin luonnollinen ja viaton Alfhild kumminkin voi olla niin seurasääntöjen orja, ett'ei pitänyt heidän omaa rakkauttansa oikeutettuna ilman kihlajaisten kunnialeimaa. Mutta Alfhild oli siinä kohden hyvin luja, niin että Stenin täytyi taipua. Siispä ei ollut muuta keinoa kuin viedä hänet pois niin pian kuin mahdollista.

Hänestä oli ylkämiehenä-olo sekä naurettava että masentavainen, jonkatähden hän päätti kärsiä sitä vaan niin kauan, kuin oli ehdottoman tarpeellista — jo senkin tähden, ett'ei häntä tyydyttänyt puolinen onni, jonka kihlaus tuotti.

Stenin ei kyllä tarvinnut epäillä mitään semmoista, ett'ei hän olisi voittanut Alfhildin koko rakkautta — ja kumminkin oli Alfhild ihmetyttävän arka, niin että Stenin innokkaat hyväilemiset aina saivat hänet pakenemaan. Alfhild häntä vielä vähän kainosteli ja piti edelleenkin hänestä enemmän kun Sten hillitsi mieltänsä ja katseli morsiantansa tyyneesti ja puoleksi ritarillisen-, toiseksi veljellisen-hellästi.

Ehkäpä rakasti Sten häntä vielä enemmän juuri tuon mielenpuhtauden ja kainouden tähden — ja kuitenkin halusi hän saada hänet kokonaisuudessaan omakseen — nähdä morsiamensa vähemmän ujostelevan hänen rakkautensa edessä.

Sten oli koettanut saada aikaan, että heidät olisi vihitty ihan kaikessa hiljaisuudessa ja he sitte olisivat heti matkustaneet omaan kotiinsa. Mutta hänen toiveensa kumoutuivat perheen naispuolisten jäsenten siinä kohden järkähtämätöntä itsenäisyyttä vastaan. Provasti itse rupesi hänen puolelleen, mutta turhaa oli heidän taistelunsa — suuret häät olivat laitettavat, sekä ylkämiehen että morsiamen sukulaisten tuli saapua kokoon läheltä ja kaukaa.

Semmoista rakkauden näyttelemistä, kuin suuret häät ovat, inhosi Sten sydämensä pohjasta asti. Ja kaikki nuo lavertelemiset peitteiden ompelemisesta ja morsiuskamarin sisustuksesta kiihottivat kovin hänen mieltään. Hän kasvatteli mielessään kiukkuja kaikkia sekä jo tulleita että vielä tulemattomia häävieraita kohtaan. Hän vertasi heitä vakoojiin, jotka hävyttömästi tahtoivat urkkia hänen sydämensä salaisuudet ilmi, murtovarkaihin, jotka halusivat tunkeutua hänen salaiseen aarreaittaansa. Malla-täti hurskaasti rukoili Jumalaa suojelemaan lapsiraukkaa, joka nyt oli saava niin pahanilkisen miehen.

Niinpä tuli vihdoon 3:s kuulutuspäivä. Silloin saivat kihlatut mennä kirkkoon ja kuulla kuulutusta, jota ei ollut katsottu soveliaaksi edellisinä sunnuntaina. He astuivat sinne käsi-kädessä, mutta eivät saaneet istua vierekkäin — Stenin täytyi mennä oikeanpuoliseen penkkiin ja Alfhild istuutui vasemmalle. Ensi kertaa oli Sten nyt kirkossa jo — eipä hän enää muistanutkaan, kuinka moneen vuoteen. Hän joutui vähän hämille, kun Alfhild kirkon ovella kysyi, missä hänen virsikirjansa oli. Hänellä ei semmoista ollutkaan, mutta hän oli sitä kumminkin etsivinänsä taskuistansa, mutisten, että oli sen varmaankin unhottanut — jolloin Alfhild heti antoi hänelle omansa, sanoen osaavansa melkein kaikki virret ulkoa. Sten pahastui itseensä tyhjän valeensa tähden, ja päästäkseen tukalasta pulastaan, etsi hän

virsi kirjasta luvun "avioliitosta" ja alkoi sitä lukea. Oh, mitäpä oli hänen äskeinen pikku valeensa sen julkisen valeen rinnalla, jota hän varustautui lausumaan viikkokauden kuluttua alttarin edessä. Mitä? Oliko hän itse silloin seisova siinä ja tuleva vihityksi Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen, hän, josta nuo nimet olivat vaan tyhjiä sanoja! Miksi ei ollut olemassa siviili-vihkimystä? Miksi pakotettiin ihmisiä valehtelemalla tekemään avioliittonsa? Avioliitto, se pyhä laitos, josta hän juuri luki, mitä oli se muuta kuin juuri pyhyiden saastuttamista — sillä pyhyys, se ei hänen mielestään ollut tuo ulkonainen, kirkollinen toimitus, vaan sisällinen liitto kahden toisiaan rakastavan olennon kesken. Ja nämä hienoimmat, puhtaimmat tunteet kainostelematta asetetaan välinpitämättömän ja uteliaan ihmisjoukon katseltavaksi! Sanotaanpa sitä vielä siveelliseksikin! Moista valhetta ja julkeutta! Oh, minä toimin paljoa siveellisemmin, jos ihan ilman kaikkia menoja ajattaisin vaunut hämärissä pihaan ja matkustaisin pois lemmittyäni kanssa mihin yksinäiseen paikkaan hyvänsä, johon ei mitään uteliaita katseita eikä epäpuhtaita ajatuksia pääsisi jäljestä.

Hän ei kuullut saarnasta sanaakaan. Kunnan kirkkoherralla oli vanhanaikainen, laulava, yksitoikkoinen saarnatapa, kirkossa oli tukehuttavan kuuma ja sitä paitsi vastenmielistä talonpoikaistuvan hajua — Sten tunsu voivansa pahoin, hänen teki hyvin mieli nousta ja lähteä ulos. Mutta hän ei uskaltanut, kun pelkäsi siten loukkaavansa Alfhildia. Kun muut kaikki kumartuivat rukousten ajaksi, istui hän suorana ja katseli ympärilleen — mutta huomasi Alfhildin salaa tarkastelevan ja katsovan murheellisen-näköisesti. No, jos on välttämättömästi valehteleminen, niin miksikä ei sitte hän saattanut tehdä niinkuin muut! Eihän Alfhildinkaan rukouksessa paljoa enempää hartautta ollut kuin hänen omassaan. Ikävätä kuitenkin, että Alfhild oli niin syvällä seuraelämällisen säädyllyisyyden orjuudessa! Sten oli melkein suutuksissaan häneen, kun kumartui "Isä meidän" ajaksi.

Vihdoin oli saarna lopussa ja pappi alkoi: "Kristilliseen avioliittoon kuulutetaan tänäpäivänä —"

Nyt oli varmaankin tarpeen ruveta totisen ja hartaan näköiseksi. Hän katsahti vastassa olevaan penkkiin ja näki Malla-tätin itkien pusertavan Alfhildin kättä. Alfhild kumartui hyvin syvälle ja piti nenäliinaa silmiensä edessä. Itkikö vai rukoiliko hän? Olikohan tarpeen — Sten katseli vähän levottomasti Alfhildia. Mikähän muoto oikeastaan oli sopivin semmoisessa tilassa? Itse hän ei ollenkaan tiennyt mitään hetken tärkeydestä — häntä vaan suututti se, että eräällä hänen vieressään istuvalla pojalla oli niin pahanhajuista voidetta jalkineissaan.

Vihdoin katsahti Alfhild puoleksi ylöspäin, vaikka pää oli vielä vähän kumarruksissa; hänen katseensa sattui Steniin kuin lämmin säde ja karkoitti hänen pahan tuulensa silmänräpäyksessä.

Alfhild oli naurussa-suin! Niin, hän melkein nauroi, hänen silmänsä loistivat veitikkamaisesti ja hän piti nenäliinaa suunsa edessä peittääkseen suupieliä petollista värähtelemistä.

Jumala häntä siunatkoon tuosta teeskentelemättömän lapsellisuuden ilmauksesta. Ei siis mitään teennäistä vakavuutta, vaan ihan lapsellinen tunne, että oli niin hauskaa kuulla luettavan nimeään noin juhlallisesti kirkossa.

Se oli Stenistä parasta koko jumalanpalveluksessa, ainoa totuus ja raittius kuumuuden ja valeen seassa, joita hänen epäuskoisuutensa oli huomaavinaan kaikissa uskonnollisissa menoissa. Hän olisi mieleensä nähden juossut kirkonkäytävän poikki ja syleillyt morsiantaan.

"Voi, miksikä eivät häämme ole jo tänään — miksi emme jo tänä iltana saa lähteä kotiimme?" kuiskasi hän Alfhildille, kun astuivat kirkosta kotiin.

"Sitä minäkin toivoisin", vastasi hän viattomasti.

"Oikeinko totta, Alfhild, tahdotko tulla omakseni jo tänään?" kysäsi Sten, ääni hiukan vapisevana.

"Tahdon kyllä", vastasi hän kummastuen. "Miksikä en tahtoisi?"

Kotiin tultua meni Sten provastin huoneeseen ja keskusteli siellä kauan kahden kesken hänen kanssaan. Tullessaan ulos näytti hän iloiselta, niin että Alfhild kysyi, mitä he olivat puhelleet.

"Häistämme tietysti", vastasi hän.

"Niin, rakas Sten, saat antaa anteeksi mutta minä luulen, ett'ei niistä tule mitään vielä lauantaina, niinkuin lupasin", sanoi Malla-täti. "Joll'ei sinulla ole mitään estettä, niin arvelin minä, että lykkäämme ne tulevan viikon tiistaiksi."

"Ei, mitäkä estettä minulla olisi", virkkoi Sten niin myöntäväisesti, ett'ei täti sitä ollut osannut odottaakaan.

Ne naapureista, jotka olivat olleet kirkossa ja tulleet pappilaan toivottamaan onnea, pyydettiin

jäämään päivälliselle. Sten oli erittäin kohtelias ja ystävällinen ja kesti pikastumatta monta puhetta ja maljaa.

Kohta kahvin juotua läksivät vieraat, ja Alfhild huomasi silloin Stenin ja isänsä katsahtavan paljonmerkitsevästi toisiinsa. Hän juuri alkoi ihmetellä, mitä salaisuuksia heillä oli, kun kirkkoherra-vanhus omituisen juhlallisella äänellä pyysi tyttärensä pukeutumaan morsiuspukuunsa — hän tahtoi nähdä, miten se soveltui. Malla-täti hyvin pahastui moisesta ehdotuksesta — mikä oikku ja niin iltasilla! Ei ainakaan Stenin sopinut olla läsnä, kun ei ole tavallista näyttäytyä morsiuspuvussa sulholleen ennenkuin häpäivänä — se ei millään lailla sovellu.

Ei sovellu — sitä ei Alfhild käsittänyt.

Niinpä hän pukeutuneena korkeakauluksiseen, valkoiseen atlassi-leninkiin ja huntu tukan yli heitetynä, mutta ilman kruunua ja seppelettä. Hän näytti paremmin ehtooliselle ensi kertaa menevältä tytöltä kuin morsiamelta — niin lapsellisen-viaton hän oli, silmät säihkyvinä hurskaasta onnesta. Aavistikohan hän, mitä oli tapahtuva? Sten niin melkein luuli ja häntä ilahutti, kun näki morsiamensa niin iloisena, niin tyynenä, vähääkään epäilemättä tai olematta levoton.

Provasti suuteli häntä otsalle ja kääntyi sitte sisarensa puoleen.

"Pyydä väkeä tulemaan sisään", sanoi hän.

"Mutta annahan toki Alfhildin ensin riisua häpukunsa", lausui Malla-täti moittivaisesti, hän kun luuli, että ruvettaisiin pitämään iltarukouksia.

"Minkätähden?" virkkoi provasti. "Tee, niinkuin käskin, ja katso, että kaikki tulevat."

Malla-tädin täytyi totella ja kohta olivat kaikki pappilan asujamet koossa salissa. Alfhild seisoi keskellä lattiaa, uteliaasti odottaen, mitä nyt oli tapahtuva. Sten astui hänen viereensä ja pusersi hänen kättään; kirkkoherra näytti liikutetulta, niisti monta kertaa nenäänsä ja pyyhki silmälasiaan. Pari hiljaista "hm! hm!" kuului aluksi; sitte lausui hän nuoriin päin kääntyneenä:

"Lapseni! Kristillinen avioliitto, johon aiotte ruveta, on tänään kolmannen kerran ilmoitettu seurakunnalle. Liikutettuina olette sen itsekin kuulleet ja luonnollisesti ikävöitte hetkeä, joka lopullisesti on kirkon siunauksella vahvistava lupaukset, jotka olette toisillenne antaneet. Miksikä sitä viivyttelisimme? Lapset, tahdotteko jo tänään tehdä pyhät aviolupauksenne? Vastatkaa!"

Alfhild oli seisonut pää kumarruksissa — nyt katsahti hän Stenin silmiin. Yht'aikaa vastasivat molemmat: "tahdomme".

Malla-täti oli pyörtymäisillään; hän pysyi kuitenkin siinä määrässä tunnoissaan, että ymmärsi veljensä puhuvan täyttä totta, niinkuin hänellä muutenkaan ei ollut tapana laskea leikkiä semmoisista asioista; ja sitä paitsi näytti hän myöskin olevan ihan järkevä.

Provasti pistäytyi huoneesensa ja palasi kappa hartioilla, liperit kaulassa ja kädessä kirkon oma, raskas kultakruunu, jota seudun talonpoikaismorsiamet saivat käyttää. Hän laski sen juhlallisesti Alfhildin päähän ja viittasi sisartaan avuksi sitä kiinnittämään. Malla-täti oli jo ennen pukenut monta morsianta, mutta nyt asettaessaan kruunua Alfhildin päähän oli hän melkein tunnotonna pelkästä mielenliikutuksesta. Hän ei oikein voinut selvittää ajatuksesta, että kaikki oli vaan unta taikka sopimatonta pilaa.

Ei ollut aiottu vihkiä Alfhildia kultakruunun kanssa, kun sitä pidettiin liian raskaana hänelle, mutta myrttiseppele ei tietysti vielä ollut tehty.

Siinä seisoi hän neitsyyden ikivanha kunniamerkki otsallansa; pää painui vähäsen kruunun painosta ja hän näytti tytöltä, joka huviksensa oli pukeutunut joksikin tarinain prinsessaksi. Hän myöskin hymyili puolittain veitikkamaisesti, puolittain ujostellen tuon koristuksen tähden, jota hän niin usein oli katsellut kunnioituksella. Tämä kaikki oli kumminkin haus Kempaa kuin kuulla nimeänsä julkisesti luettavan kirkossa!

Sten näytti paljoa paremmin tuntevan hetken tärkeyden. Hän oli kalpea ja pusersi hyvin sydämmellisesti Alfhildin kättä sill'aikaa kun isä-vanhus hyvin väärällä äänenpainolla, mutta kumminkin totisen- ja lämpimän-tunteellisesti, itkien ja lauluntapaan luki vihkisanat. Hiki kohosi kunnan ukon otsalle ja kyyneleet vieriskelivät molemmin puolin nenää. Hän ei voinut koskaan vihkiä morsiusparia eikä yleensä toimittaa mitään kirkollista tehtävää itkemättä — mutta nyt oli hänen vähällä täytymys keskeyttää koko vihkiminen mielenliikutuksen tähden. Malla-tätin nyyhkeminen sekautui kohta hänen itkuunsa ja väkeen tarttui yleinen liikutus, niin että sekin alkoi itkeä — Alfhild katsahti ympärilleen kummastellen, sillä olihan kaikki surullista kuin hautajaisissa. Hänen silmänsä pysyivät koko ajan

kirkkaina ja iloisina ja huulet olivat puoli-leikillisessä hymyssä. Hän oli vielä tarinan prinsessa — olihan ihmeellistä seisoa siinä kumartuneena kultakruunun painosta ja tietää, että nyt oli häät talossa — yhtä nopeasti esiin loihditut kuin unessa — ja että hän itse, Alfhild, oli *morsiamena*. Miten kunnioittavasti oli hän aina katsellut morsiamia, joiden oli nähnyt kruunu päässä astuvan pitkin kirkonlattiaa isänsä eteen vihittäväksi — ja nyt oli hän itse — aivan hän itse semmoinen *morsian*.

"Muistatteko Tegnérin 'Ehtoollislapsia?'" sanoi provasti-vanhus. "Muistatteko, mitenkä kunnioitettava opettaja, kun helluntai, ihastuksen ja innostuksen päivä oli tullut, käytti hyväkseen nuorien rippilasten liikutusta ja laski heidät Herran pöydälle viikkokautta aikaisemmin, kuin oli aiottu. Tekin näytitte minusta tänään olevan oikealla mielellä, joka soveltui teidän tärkeään liittoonne. Olkoon Jumalan siunaus nyt ja aina seurakumppaninanne!"

Hän pani kätensä heidän päänsä päälle, suuteli sitte ja syleili heitä kumpaakin.

"Minä olen siitä varma, että äitisi hyväksyy minun täänpäiväisen käytökseni, vaikka se maailman mielestä kyllä saattaa olla vähän kummallinen", sanoi hän Alfhildille.

Hän hurskaasti uskoi, että hänen aikaisin kuollut vaimonsa seurasi kaikkia hänen toimiaan ihan puhtaalla maallisella osanottavaisuudella.

Malla-täti oli viimeisenä puolena tuntina taistellut kaikenlaiset mielenliikutukset, hämmästynyt, suuttunut ja hävennyt — niin, sillä jotakin sopimatonta, jotakin, joka loukkasi hänen neitsyeellistä kainouttansa, oli koko tuo laitos — tuo kiire ja hätäily. Eikä hän olenkaan voinut käsittää, kuinka Alfhild saattoi semmoiseen suostua. Ja lisäksi vielä niin iltasilla! Eikä ollut morsiushuonekaan kunnossa!

"Ei mitään semmoisia temppuja tarvita", sanoi Sten vilkkaasti. "Me lähdemme aikaisin huomenna kotiimme!"

"Aikaisinko huomenna!" Ja Malla-täti piteli käsillään päätänsä, saadakseen aivojensa sekamelskaa asettumaan. "Niin, sen minä sanon — te saatatte minut ihan hulluksi. Eiväthän Alfhildin tavaratkaan ole vielä arkuissaan."

"Ei siitä väliä", sanoi Sten tavattoman huikentelevaisesti. "Mättäkää vaan kaikki sekaisin. Kyllä me ne sitte järjestelemme, kun pääsemme kotiimme. Riisu nyt morsiuspukusi", sanoi hän Alfhildille, "niin lähdemme kävelemään yhdessä!"

"Hyvä Sten, saat antaa minulle anteeksi, mutta enpä toki ole moista ennen kuullut!" virkkoi Malla-täti. "Ettekö jo ole kylliksi juoksennelleet metsässä koko kesän — vieläkö ihan hääpäivänäkin — minä sanon sinulle, se ei ole edes soveliastakaan! Morsiamen pitää toki vähän muistaa arvoaankin."

"Eikö vaimon sovi kävellä miehensä kanssa?"

"Ei sanota *vaimoksi* hääpäivänä", ojensi täti. "Ei sitä niin jokapäiväiseltä kannalta sovi heti katsoa. Eikä *morsiamen* todellakaan ole tapana juoksennella pitkin metsiä ja mäkiä heti vihkimisen jälkeen."

"Isä!" sanoi Alfhild hyväillen provastille. "Saanko lähteä kävelemään Stenin kanssa? Vähäksi ajaksi vaan!"

"Saat kyllä, mene vaan, lapseni", sanoi provasti ajatuksissansa. Hän ei ollut kuullut sanaakaan sisarensa muistutuksista.

Hän sanoi heille hyvää yötä, ennenkuin läksivät, ja meni huoneesensa, käydäkseen aikaisin levolle, niinkuin hänellä oli tapana. Ilta oli semmoinen kuin tavallisesti muulloinkin; Sten oli iloissaan tuumansa onnistumisesta, se vapautti hänet kaikista muodollisuuksista, joita hän vihasi.

Kohta astuivat he käsi-kädessä pientä polkua myöten rantaa kohti.

Alfhild oli leikillinen ja iloinen kuin lapsi — Stenin vakavuus vähän kummastutti häntä.

"Tiedätkö, mitä se tarkoittaa, että nyt olet minun vaimoni?" kysyi hän monta kertaa.

Ei, Alfhild ei voinut tajuta mitään muuttuneen eilisen perästä. Olihan hän yhtä hyvin Stenin oma eilen kuin nytkin.

"Kun raskas kruunu oli päässäni, tuntui se minusta kyllä juhlalliselta", sanoi hän. "Ja rukoukset ynnä siunaus ja kaikki muu. Mutta nyt, kun kaikki on entisellään ja minulla on ylläni tavallinen leninkini — mitäpä nyt olisi eroa eilisen ja tämän päivän välillä? Niin tosiaan, se erotus on, että nyt saamme kävellä täällä kahden kesken näin myöhään — se on erilaista. Oi, miten hauskaa!"

Koko kesäyön ihanuus. Vähäsen punaa ja kultaa vielä syvällä vedessä parin pilven heijastuksena —

vähä sinertävän näköistä kauimpien vuorten päällä — muuten jotenkin yhtälöistä — vaaleat koivut ja tummat kuuset eivät suuresti eronneet toisistaan tuossa valossa — kaikki niin tyyntä, niin läpinäkyvän kirkasta. Oli kuin kauniin indialaisen sadun henkimaailmassa, jossa kaikki esineet olivat samanlaiset kuin täällä maan päällä, mutta jossa ei puista eikä ihmisistä syntynyt mitään varjoa.

"Tämäniltainen luonto on minun vaimoni kaltainen", sanoi Sten. "Niin kirkas ja puhdas ja kiihkoton."

"Kuinka ei luonto olisi tyyne?" kysyi Alfhild, puoleksi nauraen, toiseksi vakavasti, niinkuin Sten.

"Kyllä — jotakin kiihkontapaista näyttää minun mielestäni olevan auringon paisteessa — syvät varjot ja rohkeat valopaikat — polttava kuumuus, joka niin äkisti pakottaa koko kasvikkunnan kohoamaan lumesta ja mullasta — ja purot, jotka kohisevat ja vierittelevät pois jääkappaleita — kaikki on niin väkivaltaista ja säälimätöntä, vaan samalla niin riemuitsevaa — milloinkä sinä opit, että semmoinen juuri on rakkaudenkin luonne", sanoi hän ja veti Alfhildin syliinsä. Hän piti häntä lujasti syliinsä suljettuna ja suuteli häntä monta kertaa yhä innokkaammin, kunnes näki hänen vaalenevan ja ponnistaen irtautuvan syleilyksestä. Hän peitti kasvonsa käsillään ja puhkesi itkuun.

Stenin olisi melkein tehnyt mieli itkeä hänen kanssansa — hän tunsu katkerasti pettyneensä Alfhildissa. Hän oli vielä lapsi — hän ei rakastanut miestänsä — hän ei ymmärtänyt, mitä rakkaus oli — ja kumminkin oli hän suostunut tulemaan hänen vaimoksensa.

"Noin tehdessäsi et menettele oikein!" sanoi hän nyhykien. "Tiedäthän, ett'en koskaan huolinut sinusta, kun olit tuommoinen — minä aina tulini iloiseksi, kun Malla-täti sattui tulemaan häiritsemään."

"Mutta, kultaseni, muistahan toki, että nyt olet minun vaimoni!"

"Entä sitte!" vastasi Alfhild. "Mitä muutosta se voi ollenkaan vaikuttaa — sitä minä en ymmärrä."

"Etkö sitä ymmärrä? Tänä aamuna ei vielä olisi katsottu soveliaaksi sinun lähteä yksin minun kanssa kotiimme — etkä sinä itsekään olisi suostunut siihen. Mutta huomenna lähdet mielelläsi."

"Sehän on ihan toista. Sinun kotiisi menohan on vaan ulkonainen toimi. Mutta kaikessa, mikä koskee vaan sinua ja minua, ei vihkiminen voi vaikuttaa mitään muutosta. Ja mikä ei ollut oikein, se ei nytkään ole oikein sentähden, että olemme vihityt; sitä et koskaan saa minua uskomaan. Jos olisi niin, niin eihän vihkiminen silloin olisi pyhä toimitus, niinkuin se on — se olisi syntinen, paha toimitus, joka pakottaisi meitä kärsimään semmoista, jonka tiedämme olevan väärin."

"Väärin!" toisti Sten epätoivoissaan Alfhildin ajatustavasta. "Mutta, kultaseni, ethän sinä ymmärrä mitään — olisiko väärin suudella ja syleillä pikku vaimoansa ja osoittaa hänelle, miten sydämmellisesti, sanomattomasti häntä rakastaa."

"Sen kyllä voi kuitenkin näyttää, mutta ei tuolla tavalla. Sinä saatat minut pelkäämään — saatat minut sairaaksi — pakotat minut häpeämään — minusta tuntuu kuin tekisit minulle jotakin pahaa — enkä minä ollenkaan — en vähääkään pidä sinusta, kun olet semmoinen — —"

"Älä itke", sanoi Sten äkkiä katkerasti. "Sinä olet oikeassa — minusta on välistä tuntunut itsestänikin samoin — se rakkaus, jota minä voin tarjota, ei ole semmoinen, kun sinun kaltaisellasi viattomalla lapsella ehkä olisi oikeus vaatia. Minä muistelen vanhaa mielikuvitustani — sinun olisi pitänyt mennä vaimoksi nuorelle, sinisilmäiselle apulaiselle! Serafit olisivat iloinneet semmoisesta liitosta — nyt minä pelkään, että enkelit itkevät meitä."

He olivat lähteneet kotiin päin, pysyen vähän erillään toisistaan: silloin Alfhild pisti kätensä hänen käsivarrelleen ja katsoi levottomasti häntä silmiin.

"Oletko pahastunut minuun?" kysyi hän lempeästi.

Sten taputti vähän heikkohermoisesti kättä, joka oli hänen käsivarrellansa, mutta työnsi sen sitte pois, aikoen ensin sanoa jotakin, vaan muuttaen mielensä alkoi astua kiireesti.

Tuota näennäistä kylmyyttä ei Alfhild voinut kestää; hän tarttui taaskin Stenin käsivarteen, painoi poskensa hänen huulipartaansa vasten ja kuiskasi: "luuletto ehkä, ett'en minä sinua oikein rakasta?"

Samalla tarjosi hän huuliansa ja Sten suuteli niitä keveästi, ilman kiihkoa, niinkuin Alfhild tahtoi. Sitte jatkoivat he tietänsä äänettä yhä enenevässä hämärässä, Sten ajatuksiinsa vaipuneena.

Alfhild oli ilta-uninen kuin lapsi, ja kohta riippui hän raskaasti Stenin käsivarresta, astui hitaasti ja kompastui usein kiviin ja puunoksiin. Silmäluomet melkein ummistuivat ja hän oli hyvin kalpea, kuten tavallista uniseksi tultua.

Mimmoinen lapsi hän oli! Nukkua tuolla lailla hääiltana tyyneesti ja huolettomasti ikäänkuin ei mitään

erinomaista olisi ollenkaan tapahtunut!

Miten kumminkin voi olla onnellinen siihen aikaan, jolloin ei vielä mitkään mielenliikutukset, ei mikään levottomuus, ilo eikä suru voineet pidättää luonnollista, raitista lapsenunta! Miten Sten rakasti häntä ihan semmoisenaan, kuin hän siinä puolinukkuneena riippui hänen käsivarressaan! Suojelevan hellyyden tunne poisti hyväntekeväisesti hänen entisen kiihkoisuutensa.

Mutta kuinka saada nyt hänet kotiin, kun hän näytti niin väsyneeltä? Kantaa hänet käsissänsä! Niin, romaaneissa tapahtuu se kyllä hyvin helposti, mutta todellisuudessa! Hän hymyili itseksensä ajatellessaan, miten hänen kätensä tavallisesti väsyivät, jos hänen tarvitsi kantaa pientäkään matkalaukku.

Eräs sattumus karkoitti kumminkin äkkiä Alfhildin unen. He astuivat peltojen välistä tietä ja Sten näki pari lehmää kuumottavan rukiista. Hän huomautti siitä Alfhildille ja ihan kerrassaan heräsi hänessä maalaistytön käytöllisyys. Huudahtaen: "Isän paras ruis — kelvoton Tähti se varmaankin taas on purkanut veräjän — —" tempasi hän maantieltä seipään — hyppäsi ojan yli ja pujottelihe varovasti rukiin lävitse, kunnes pääsi molempien pahantekijäin luo.

Sten ei saanut lähteneeksi häntä auttamaan — hän seiso tiellä katsellen, sillä hän oli varma siitä, että hän lyhytnäköisyydessään tekisi enemmän pahaa kuin hyvää, jos läksisi ruispeltoon.

Kohta sai Alfhild kapinalliset lehmät ajetuksi purkautuneesta sulusta metsään — sitte koetti hän kaikin voimin panna sulkua jälleen kiinni, mutta riu'ut olivat raskaat ja vähän väärät, joten hän ei oikein saanut niitä sopimaan koloihinsa.

"No, kuulepas Sten!" huusi hän iloisesti ruispellon poikki, "sinä vaan seisot ja katsot valmista etkä tule auttamaan minua."

Sten oli unohtunut miettimään, miten kauniilta vaaleapukuinen vartalo suurine olkihattuineen näytti metsää ja hienopilvistä taivasta vasten.

Hän hyppäsi kömpelösti ojan yli, lankesi nenälleen, särki sangattomat silmälasinsa, joita hänellä kumminkin oli toinen pari varalta taskussa — seisattui laittamaan niitä kuntoon, hiivi sitten varovasti ojan reunaa myöten aidalle asti ja edelleen aidanviertä paksussa heinikossa — hyi, kastuihan siinä jalat ihan läpimäriksi! — sululle, jossa Alfhild alkoi komentaa, käskien hänen tarttumaan kiinni toiseen päähän ja asettaa, niin että saivat yht'aikaa riu'ut kummastakin päästä koloihinsa. Sten ei ollut kovinkaan käytöllinen tuossa tilaisuudessa, ja Alfhild nauroi hänelle oikein sydämmestään niin kovasti, että koko lepäävä luonto näytti heräävän moisesta yön hiljaisuuden häiriöstä.

Vihdoin oli sulku kunnossa. Alfhildille johtui silloin mieleen, ett'ei heidän tarvitsisi mennä pitkää kierrosta takaisin maantielle, vaan suoraan metsän läpi.

"Pimeässäkö!" vastasi Sten, kun tiesi, miten vaikea hänen oli löytää tietä hämärässä.

"Oh, mikä pimeä nyt on näin kauniina kesäyönä! Tule vaan — kyllä minä osaan."

Nyt ei Alfhild enää ollut väsyksissä eikä uninen. Lipeillen ja liveten, milloin hypäten, milloin kumarruksissa hiipien kiiruhti hän metsän pimeää vesakkoa, kivistä ja epätasaista polkua myöten. Eteenpäin pääsemisen ponnistukset olivat kokonaan temmaisseet Stenin rakkaushaaveiluistaan ja suojelustuumistaan. Kylläpä Alfhild näkyi itsekkin oikein hyvin tulevan toimeen ja Sten astui hänen jälkiänsä niin likellä kuin mahdollista, pysyäkseen tarkoin tiellä.

Mutta kun he kerran onnellisesti jo hyvin pääsivät metsästä ja jälleen astuivat vieretysten, kiersi Alfhild äkkiä toisen käsivartensa hänen kaulaansa.

"Oi, miten on hauskaa näin kävellä sinun kanssasi", sanoi hän. "Miten monesti olen toivonut, että sais lähdeä ulos sinun kanssasi kahden kesken tämmöisenä kauniina iltana. Mutta enhän tietysti tohtinut tädin tähden. Miten iloista että nyt saamme kävellä yhdessä, niin kauan kuin tahdomme eikä kukaan istu meitä odottamassa!"

Pihan yli mennessänsä näkivät he kumminkin vielä tulta tädin kammarista.

"Oh — kyllähän sen olisin voinut arvatakin, ett'ei tati mene levolle, kun minä olen ulkona. Mitä kello on?"

"Kaksitoista."

"Kaksitoistako! Oikeinko totta, Sten! Mitähän nyt tati sanoo!"

"Siitäkö, että kävelet miehesi kanssa!"

"Niin, mutta sukkelaa se on — myönnä vaan! Minä en ollenkaan voi saada päähäni, että olisi mitään muuttunut eilisestä asti. Ja eilisiltana torui täti minua aika lailla, että yht'aikaa sanoimme hyvää yötä ja menimme yhdessä ylös portaita myöten."

Portti oli lukossa ja täti itse tuli avaamaan.

"Antakaa anteeksi — hyvä täti!" sanoi Alfhild, rientäen hyväillen hänen syliinsä, nähtävästi peljäten saavansa toruja.

"Mutta mitä varten valvoittekaan, täti, näin kauan?" sanoi Sten semmoisella äänellä, josta ei kuulunut suurtakaan kiitollisuutta hänen avuliaisuudestaan.

"Olisinko minä uskaltanut nukkua, ovet avoinna", vastasi täti. "Ja sitä paitsi tahdoin auttaa Alfhildia riisuutuessaan."

"Miksikä?" kysyi Alfhild hyvin kummastuneena. Hän ei tähänkään asti ollut tottunut saamaan semmoista apua, ei siitä asti, kun alkoi vähänkin muistaa. Miksi sitä nyt olisi tarvinnut?

"Morsiusneitsyet olisivat muuten auttaneet, mutta kun nyt olette laittaneet niin, ett'ei sinulla ollut morsiusneitsyeitä — niin — —"

"Mutta eihän minulla ole morsiuspukuakaan ylläni", vastasi Alfhild.
"Enkä tätä vanhaa tavallista leninkiä riisuessani tarvitse mitään apua.
Hyvää yötä, hyvä täti! Herättäkää minut aikaisin huomenna, että ehdimme junaan."

Hän suuteli tätiään sukkelasti ja juoksi hyvin nopeasti ylös portaita myöten pimeässä. Sten seurasi perästä ja kuuli, miten Alfhild pidätteli outoja ääniä, joiden merkityksen hän sitte vasta ymmärsi, kun olivat vinnillä ja Alfhild purskahti ääneensä nauramaan.

"Tuon keinon keksi täti vaan sentähden, ett'emme tänäkään iltana saisi kahden kesken tulla ylös", kuiskasi hän. "Ja sitä paitsi tahtoisin hän luonnollisesti saada vielä viimeisen kerran vähän torua minua. Aattelepas, Sten, miten tyhjältä tätistä on täst'edes kaikki tuntuva!"

Mutta avattuaan huoneensa oven huudahti hän ilosta.

"Katsopas vaan! Tulepas tänne, niin saat nähdä. Onpa se täti kuitenkin hyvä!" Kaksi kynttilää paloi huoneessa, joka oli koristettu kukilla. Valkoiseksi peitetty peilipöytä ynnä kullattu peili ja suuri vuode kirjavine silkkipeitteineen oli muutettu sinne paraasta vierashuoneesta, jossa piispa oli asunut, käydessään viime kertaa tarkastuksillaan. Ja molemmat arkut olivat ihan valmiiksi laitettut.

"Noin sitä hyvittelään ja passaillaan, kun on tultu rouvaksi", sanoi hän nauraen. "Mutta nyt näytän sinulle tietä vinnin yli omaan huoneesesi. Onkohan täti löytänyt hyviä huonekaluja sinullekin. Mutta Sten — vai niin, sinä vaan menet sanomatta edes minulle hyvää yötä!"

Sten oli todellakin kiiruhtanut hänen huoneestaan virkkamatta sanaakaan; Alfhild tuli nyt kynttilä kädessä hänen perästensä vinnille. "Vai niin — tahdotko mieluummin ottaa jäähyväiset täällä ulkona kuten tavallisesti. Mutta tänä iltana olisit kyllä saanut tulla minunkin huoneeseni, jos olisit tahtonut!"

Sten syleili häntä kiivaasti ja meni pimeään vinnin yli omaan huoneesensa, joka oli vastapäätä kartanon toisessa päässä.

Ovelle päästyään kääntyi hän vielä kerran ja nykäytti päätään Alfhildille, joka seisoi juhlallisesti koristetun, pienen neitsytmajansa puoliavoimessa ovesa. Miten lapsellisen viattomalta — miten kauniilta ja miellyttävältä hän näytti, kun tukkaletti oli päässyt suoraksi ja silmiä vähän häikäsi kynttilä, jota hän piti kädessään.

Ja hän oli nyt Stenin — hänen omansa! Ei, ei oikein vielä. Eivät vihkisanat voineet tehdä heidän avioliittoaan eläväksi totuudeksi, vaan rakkauden henki.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HÄÄT ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you

do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you

received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.